

Порівняння офіційних рекомендацій щодо оформлення дисертацій і авторефератів в Україні*

Олександр Барановський
ombaranovskyi at gmail dot com

v20210721

Зміст

1	Вступ	2
2	Помічені відмінності	3
2.1	Оформлення відповідно до державного стандарту	3
2.2	Структура дисертації	4
2.2.1	Анотація в дисертації	4
2.2.2	Додатки після або перед списком використаних джерел	4
2.3	Титульний аркуш дисертації	5
2.4	Перелік умовних позначень	6
2.5	Загальна характеристика дисертації	6
2.6	Список використаних джерел	8
2.7	Загальні вимоги до оформлення дисертації	9
2.8	Нумерація	11
2.9	Ілюстрації	11
2.10	Таблиці	12
2.11	Примітки	14
2.12	Додатки	14
2.13	Автореферат дисертації	15
2.13.1	Обсяг автореферату й кількість рядків на сторінці . .	15
2.13.2	Обкладинка автореферату	15
2.13.3	Формат видання	16
2.13.4	Файл <code>aref.rtf</code>	16
2.13.5	Відсутній автореферат у наказі МОН 2017 року	17
2.14	Анотація в дисертації й авторефераті	17
3	Висновки	18
4	Подяка	19

*<https://www.imath.kiev.ua/~baranovskyi/tex/vakthesis/support/thsgdiff/>

1 Вступ

У цьому документі описано відмінності в офіційних рекомендаціях щодо оформлення дисертацій і авторефератів дисертацій, які публікували в різні роки Вища атестаційна комісія України (ВАК) і Міністерство освіти і науки України (МОН):

- [ВАК2000] Бюлетень Вищої атестаційної комісії України. — Київ, 2000. — Спецвип. С. 9–19: Основні вимоги до дисертацій та авторефератів дисертацій.
- [ВАК2001] Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня : метод. поради / [авт.-упоряд. Л. А. Пономаренко]. — 2-ге вид., випр. і допов. — Київ : Ред. «Бюл. Вищої атестац. коміс. України» ; Толока, 2001. — 80 с. — ISBN 966-7396-08-8.
Розд. 4 (с. 41–56): Основні вимоги до оформлення дисертацій.
Розд. 5 (с. 57–61): Підготовка і видання автореферату.¹
- [ВАК2004] Як правильно оформити дисертацію та документи атестаційної справи : зб. нормат. док. з питань атестації наук. кадрів вищої кваліфікації / [упоряд. Ю. І. Цеков]. — Київ : Ред. «Бюл. Вищої атестац. коміс. України» ; Толока, 2004. — 80 с. — ISBN 966-7990-14-1.
С. 4–25: Основні вимоги до дисертацій та авторефератів дисертацій.
С. 45–47: Форми 5 (титульний аркуш дисертації), 6, 7 (обкладинка і зворотний бік обкладинки автореферату).
С. 64–66: Форма 23 (приклад оформлення бібліографічного опису).
- [ВАК2006] Довідник здобувача наукового ступеня : зб. нормат. док. та інформ. матеріалів з питань атестації наук. кадрів вищої кваліфікації / [упоряд. Ю. І. Цеков] ; за ред. Р. В. Бойка. — 3-тє вид., випр. і допов. — Київ : Ред. «Бюл. Вищої атестац. коміс. України» ; Толока, 2006. — 70 с. — ISBN 966-7990-10-9.
С. 14–29: Основні вимоги до дисертацій та авторефератів дисертацій.
С. 30–35: Форми 23 (приклад оформлення бібліографічного опису), 5 (титульний аркуш дисертації), 6, 7 (обкладинка і зворотний бік обкладинки автореферату).
- [ВАК2007a] Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня : метод. поради / [авт.-упоряд. Л. А. Пономаренко]. — 3-тє вид., випр. і допов. — Київ : Ред. «Бюл. Вищої атестац. коміс. України» ; Толока, 2007. — 80 с. — ISBN 966-7990-23-0.
Розд. 4 (с. 46–63): Основні вимоги до оформлення дисертацій.
Розд. 5 (с. 63–68): Підготовка і видання автореферату.
- [ВАК2007b] Бюлетень Вищої атестаційної комісії України / редкол.: В. Ф. Мачулін (голова) та ін. — Київ, 2007. — № 6 (92).
С. 9–16: Основні вимоги до дисертацій та авторефератів дисертацій.
С. 20–21: Форми 5 (титульний аркуш дисертації), 6, 7 (обкладинка і зворотний бік обкладинки автореферату).
С. 31–33: Форма 23 (приклад оформлення бібліографічного опису).

¹Немає нумерації сторінок у скані [ВАК2001], тому тут і далі вказуються номери сторінок PDF-файла.

- [ВАК2008] Довідник офіційного опонента : зб. нормат. док. та інформ. матеріалів з питань експертизи дис. дослідж. / [упоряд. Ю. І. Цеков] ; за ред. Р. В. Бойка. — [2-ге вид., випр. і допов.] — Київ : Ред. «Бюл. Вищої атестац. коміс. України» ; Толока, 2008. — 64 с. — ISBN 966-7990-25-7.
С. 29–45: Основні вимоги до дисертацій та авторефератів дисертацій.
С. 60–64: Форма 23 (приклад оформлення бібліографічного опису).
- [ВАК2011] Бюлетень Вищої атестаційної комісії України / редкол.: В. Ф. Мачулін (голова) та ін. — Київ, 2011. — № 9-10 (143-144).
С. 2–10: Вимоги до оформлення дисертацій та авторефератів дисертацій (з дод. 1–4).
- [МОН2017] Про затвердження Вимог до оформлення дисертації : наказ М-ва освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0155-17> (дата звернення: 21.07.2021).

Це треба знати, щоб запрограмувати відповідним чином класи документів \LaTeX з набору `vakthesis`² і тимчасові допоміжні класи `mon2017dev`³. Тому аналізувалися лише відмінності, що стосуються безпосередньо оформлення дисертацій і авторефератів та вимагають вносити зміни в \LaTeX -класи. Відмінності в методичних порадах, мовні та інші ігнорувалися.

2 Помічені відмінності

2.1 Оформлення відповідно до державного стандарту

[ВАК2000, с. 9] = [ВАК2004, с. 4] = [ВАК2006, с. 14] = [ВАК2007б, с. 9] = [ВАК2008, с. 29] Дисертації необхідно оформлювати відповідно до державного стандарту України. «Таким стандартом є ДСТУ 3008–95 „Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення“».

[ВАК2001, с. 41] = [ВАК2007а, с. 46] Не вказано конкретно, якого стандарту треба дотримуватися: «... дисертації... оформлювати відповідно до державного стандарту».

[ВАК2011, с. 2 (також с. 4)] У заголовку — вимоги «розроблено на підставі ДСТУ 3008–95 „Документи. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення“».

У розд. 4 — «Дисертація на правах рукопису оформляється відповідно до державних стандартів України ДСТУ 3008–95 „Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення“, ...».

[МОН2017] Не згадується державний стандарт.

²Див. тут <https://www.imath.kiev.ua/~baranovskyi/tex/vakthesis/>.

³<https://www.imath.kiev.ua/~baranovskyi/tex/vakthesis/support/mon2017dev/>.

Що робити? Незважаючи на те, що в деяких з офіційних рекомендацій згадують державний стандарт ДСТУ 3008–95, деякі моменти пропонуваного ними оформлення дисертації відрізняються від рекомендацій вказаного стандарту. Тому набір класів `vakthesis` дотримується рекомендацій ВАК чи МОН та ігнорує ДСТУ 3008–95 (й інші редакції цього стандарту: ДСТУ 3008:2015), якщо є розбіжності.

2.2 Структура дисертації

2.2.1 Анотація в дисертації

[ВАК2000] = [ВАК2001] = [ВАК2004] = [ВАК2006] = [ВАК2007a] = [ВАК2007b] = [ВАК2008] = [ВАК2011] Немає такого структурного елемента, як анотація.

[МОН2017, розд. II (також розд. III, п. 2–4)] «Дисертація повинна мати такі основні структурні елементи: ... анотація; ...».

«Для ознайомлення зі змістом та результатами дисертації подається державною та англійською мовами анотація — узагальнений короткий виклад її основного змісту.» «Наприкінці анотації наводяться ключові слова відповідною мовою.» «Після ключових слів наводиться список публікацій здобувача за темою дисертації.»

2.2.2 Додатки після або перед списком використаних джерел

[ВАК2000, с. 9] = [ВАК2004, с. 5] = [ВАК2006, с. 14] = [ВАК2011, с. 2] «Дисертація повинна містити: ... список використаних джерел, додатки (при необхідності)».

[ВАК2001, с. 29] = [ВАК2007a, с. 33] «Традиційно склалася певна композиція дисертаційної праці з такими основними елементами: ... бібліографія, додатки (за потреби), допоміжні покажчики».

[ВАК2007b, с. 9] = [ВАК2008, с. 29] «Дисертація повинна містити: ... додатки (за необхідності); список використаних джерел».

[МОН2017, розд. II] «Дисертація повинна мати такі основні структурні елементи: ... список використаних джерел; додатки».

Що робити? Підтримку анотації й ключових слів двома мовами додано в експериментальному класі `mon2017dev`.

Якщо поставити додатки перед списком використаних джерел, то команда `\appendix`, розміщена перед першим додатком, впливатиме і на список. Щоб уникнути цього, треба обмежити групою дію команди `\appendix`. Один зі способів зробити це описано у файлі <https://www.imath.kiev.ua/~baranovskyi/tex/vakthesis/support/appbib.tex>. Його підтримку треба додати до наступної версії `vakthesis`.

2.3 Титульний аркуш дисертації

[ВАК2000, с. 9] = [ВАК2001, с. 42] = [ВАК2004, с. 5 (також с. 45)] = [ВАК2006, с. 15 (також с. 33)] = [ВАК2007а, с. 46] = [ВАК2007б, с. 9 (також с. 20)] = [ВАК2008, с. 30] Містить: «найменування наукової організації або вищого навчального закладу, де виконана дисертація; ...; шифр і найменування спеціальності; науковий ступінь, на який претендує здобувач; науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника і (або) консультанта; ...»

«На титульному аркуші дисертації обов'язково зазначається „На правах рукопису“ та гриф обмеження розповсюдження відомостей (за необхідності).»

У формі 5 доповнено, що шифр і найменування спеціальності подається за Переліком спеціальностей, за якими проводиться захист дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата і доктора наук, присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань, а також написано, що треба вказувати прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання наукового керівника (консультанта).⁴

[ВАК2011, с. 2 (також с. 7)] «Титульний аркуш дисертації оформляється за встановленою формою (додаток 1).»

Згідно з дод. 1 вказується, зокрема, відомче підпорядкування; назва установи, організації, де виконувалася дисертація; «На правах рукопису»; гриф; «Прим. №»; шифр та назва спеціальності (відповідно до Переліку наукових спеціальностей); прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання наукового керівника (консультанта).

[МОН2017, розд. III, п. 1 (також дод. 1)] «Титульний аркуш дисертації оформляється за формою, наведеною у додатку 1 до цих Вимог.»

Згідно з дод. 1 вказується, зокрема, найменування вищого навчального закладу або наукової установи, де здійснювалася підготовка здобувача, органу, до сфери управління якого належить заклад, установа; найменування вищого навчального закладу або наукової установи, у спеціалізованій вченій раді якого (якої) проводився захист дисертації, органу, до сфери управління якого належить заклад, установа; «Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису»; гриф; «Прим. №»; «ДИСЕРТАЦІЯ» (перед назвою дисертації); шифр і назва спеціальності; галузь знань; науковий ступінь, на який претендує здобувач; застереження щодо посилань на використані джерела; прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання наукового керівника (консультанта).

Що робити? В оформленні напису про наукового керівника на титульному аркуші клас vakthesis дотримується форми 5: тобто спочатку вказується прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника, а потім — науковий ступінь і вчене звання. Щоб якось пояснити відмінності в тексті рекомендацій і у формі 5, доводиться припускати, що в тексті лише перераховані елементи титульного аркуша. Натомість форма 5 показує, у якому порядку ці елементи мають бути розміщені.

⁴У тексті [ВАК2000, с. 9] і [ВАК2008, с. 30] згадується форма 5 (титульний аркуш дисертації), але її немає в цих довідниках.

Підтримку нової форми титульного аркуша (з двома установами, відповідними написами тощо) додано в класі mon2017dev.

2.4 Перелік умовних позначень

[ВАК2000, с. 9] = [ВАК2001, с. 42] = [ВАК2007а, с. 46] = [ВАК2007б, с. 9] = [ВАК2008, с. 30] Називається «Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів».

[ВАК2004, с. 5] = [ВАК2006, с. 15] Називається «Перелік умовних позначень, символів, скорочень і термінів».

[ВАК2011, с. 2] Відповідний підрозділ називається «Перелік умовних позначень», але в тексті цього підрозділу йдеться про «Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів».

[МОН2017, розд. II (також розд. III, п. 6)] У розд. II називається «Перелік умовних позначень», але в розд. III, п. 6 — «Перелік умовних позначень, символів, одиниць вимірювання, скорочень».

Що робити? Наразі vakthesis не має ніякої спеціальної підтримки для переліку умовних позначень, тому це залишається на розсуд користувача.

2.5 Загальна характеристика дисертації

[ВАК2000, с. 10] = [ВАК2001, с. 42] = [ВАК2004, с. 6] = [ВАК2006, с. 15] = [ВАК2007а, с. 47] = [ВАК2007б, с. 9] = [ВАК2008, с. 30] = [ВАК2011, с. 3] Рубрика називається «Актуальність теми».

[МОН2017, розд. III, п. 8] Рубрика називається «Обґрунтування вибору теми дослідження».

[ВАК2000, с. 10] = [ВАК2001, с. 42] = [ВАК2004, с. 6] = [ВАК2006, с. 15] = [ВАК2007а, с. 47] = [ВАК2007б, с. 10] = [ВАК2008, с. 30] = [ВАК2011, с. 3] Рубрика називається «Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами».

[МОН2017, розд. III, п. 8] Рубрика називається «Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами». Може вказуватися за наявності.

[ВАК2000, с. 10] = [ВАК2011, с. 3] Рубрика називається «Мета і задачі дослідження».

[ВАК2001, с. 42] = [ВАК2004, с. 6] = [ВАК2006, с. 16] = [ВАК2007а, с. 47] = [ВАК2007б, с. 10] = [ВАК2008, с. 31] = [МОН2017, розд. III, п. 8] Рубрика називається «Мета і завдання дослідження».

[ВАК2000, с. 10] = [ВАК2004, с. 6] = [ВАК2006, с. 16] = [ВАК2007b, с. 10] = [ВАК2008, с. 31] Рубрика «Методи дослідження» оформлена курсивом, тобто є рубрикою нижчого рівня, ніж «Мета і задачі/завдання дослідження», яка оформлена гробим.

[ВАК2001, с. 42] = [ВАК2007a, с. 47] = [ВАК2011, с. 3] = [МОН2017, розд. III, п. 8] Рубрики «Методи дослідження» та «Мета і задачі/завдання дослідження» оформлені однаково, тобто є рубриками одного рівня.

[ВАК2000, с. 10] = [ВАК2001, с. 42] = [ВАК2004, с. 7] = [ВАК2006, с. 16] = [ВАК2007a, с. 47] = [ВАК2007b, с. 10] = [ВАК2008, с. 31] = [ВАК2011, с. 3] Рубрика називається «Наукова новизна одержаних результатів».

[МОН2017, розд. III, п. 8] Рубрика називається «Наукова новизна отриманих результатів».

[ВАК2000] = [ВАК2004] = [ВАК2006] = [ВАК2007b] = [ВАК2008] = [ВАК2011] = [МОН2017] Відсутні рубрики «Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій» і «Наукове значення роботи».

[ВАК2001, с. 43] = [ВАК2007a, с. 48] За рубрикою «Наукова новизна одержаних результатів» ідуть слідом рубрики «Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій» і «Наукове значення роботи».

[ВАК2000, с. 10] = [ВАК2004, с. 7] = [ВАК2006, с. 16] = [ВАК2007b, с. 10] = [ВАК2008, с. 31] = [ВАК2011, с. 3] Рубрика називається «Практичне значення одержаних результатів».

[ВАК2001, с. 44] = [ВАК2007a, с. 48] Рубрика називається «Практичне значення отриманих результатів».

[МОН2017, розд. III, п. 8] Рубрика називається «Практичне значення отриманих результатів». Може вказуватися за наявності.

[ВАК2000, с. 11] = [ВАК2001, с. 44] = [ВАК2004, с. 8] = [ВАК2006, с. 17] = [ВАК2007a, с. 49] = [ВАК2007b, с. 10] = [ВАК2008, с. 32] = [ВАК2011, с. 3] Рубрика називається «Апробація результатів дисертації».

[МОН2017, розд. III, п. 8 (також п. 13)] Рубрика називається «Апробація матеріалів дисертації».

У вступі зазначаються «назви конференції, конгресу, симпозіуму, семінару, школи, місце та дата проведення» (п. 8). «Обов'язковим додатком до дисертації є... відомості про апробацію результатів дисертації (зазначаються назви конференції, конгресу, симпозіуму, семінару, школи, місце та дата проведення, форма участі)» (п. 13).

[ВАК2000, с. 11] = [ВАК2001, с. 44] = [ВАК2004, с. 8] = [ВАК2006, с. 17] = [ВАК2007а, с. 49] = [ВАК2007б, с. 10] = [ВАК2008, с. 32] = [ВАК2011, с. 3] За рубрикою «Апробація результатів дисертації» іде слідом рубрика «Публікації».

[МОН2017, розд. III, п. 8] Відсутня рубрика «Публікації». Список публікацій здобувача наводиться після анотації (розд. III, п. 4).

[ВАК2000] = [ВАК2004] = [ВАК2006] = [ВАК2007б] = [ВАК2008] = [ВАК2011] Відсутня рубрика «Структура дисертації».

[ВАК2001, с. 44] = [ВАК2007а, с. 49] За рубрикою «Публікації» іде слідом рубрика «Структура дисертації».

[МОН2017, розд. III, п. 8] За рубрикою «Апробація матеріалів дисертації» іде слідом рубрика «Структура та обсяг дисертації».

Що робити? ВАК/МОН рекомендує, файли-прикладі vakthesis підказують, але лише автор дисертації вирішує, які рубрики йому використовувати. Я не маю потреби вносити зміни у vakthesis, хіба що у файли-прикладі. Може, вилучити взагалі відповідний текст з прикладів, щоб уникнути змінювати їх, як тільки зміняться вимоги?

Щодо апробації матеріалів дисертації у [МОН2017], то не дуже зрозуміло, навіщо повторювати майже ту саму інформацію в різних місцях дисертації з незначними відмінностями. Ймовірно, це просто недогляд.

Хай там що, а в класі mon2017dev реалізовано підтримку «автоматичного» перенесення відомостей про апробацію матеріалів дисертації зі вступу до спеціального додатку, причому з можливістю вказувати форму участі в додатку і не вказувати у вступі. Для цього використовуються оточення approval, команди \repeatapproval і \participation.

2.6 Список використаних джерел

[ВАК2000, с. 11 (також с. 16)] = [ВАК2004, с. 9–10 (також с. 19–20)] = [ВАК2006, с. 18 (також с. 25–26)] = [ВАК2007б, с. 11 (також с. 14–15)] Рекомендується укладати «... одним із таких способів: у порядку появи посилань у тексті (найбільш зручний для користування і рекомендований при написанні дисертацій), в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, у хронологічному порядку». Бібліографічний опис складати відповідно до ГОСТ 7.1–84 «СИБИД. Библиографическое описание документа. Общие требования и правила составления» та суміжних стандартів.

[ВАК2001, с. 45 (також с. 56)] = [ВАК2007а, с. 50 (також с. 62)] На с. 45 (с. 50 відповідно) рекомендується укладати «... в порядку згадування їх у тексті за наскрізною нумерацією». Про стандарти тут не згадується. Але на с. 56 (с. 62 відповідно) стверджується те саме, що й у [ВАК2000, с. 16]: упорядковувати можна різними способами і для оформлення користуватися стандартами ГОСТ 7.1–84 і т. д.

[ВАК2008, с. 33–34, 41–42 (також с. 60–64)] На с. 33–34, 41–42 — те саме, що й у [ВАК2000, с. 11 (також с. 16)].

Але на с. 64 рекомендується дотримуватися ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання».

[ВАК2011, с. 4] У підрозд. 3.5 рекомендується укладати «... одним із таких способів: у порядку появи посилань у тексті; в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків; у хронологічному порядку». А в розд. 4 вказано, що дисертація оформляється відповідно до ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання» та інших стандартів.

[МОН2017, розд. III, п. 11 (також дод. 3)] «Список використаних джерел формується... (опціонально — в кінці кожного розділу основної частини дисертації) одним із таких способів: у порядку появи посилань у тексті; в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків; у хронологічному порядку.

Бібліографічний опис списку використаних джерел... може оформлятися... з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 „Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання“ або одним зі стилів, віднесених до рекомендованого переліку стилів оформлення списку наукових публікацій, наведеного у додатку 3 до цих Вимог.»

У дисертації має бути три списки літератури. «Після ключових слів наводиться список публікацій здобувача за темою дисертації» (розд. III, п. 4). Список усіх наукових праць здобувача, наведених в анотації, має також міститися у списку використаних джерел (розд. III, п. 9). «Обов'язковим додатком до дисертації є список публікацій здобувача за темою дисертації...» (розд. III, п. 13).

Що робити? Взяти до уваги, що [ВАК2001], [ВАК2007а] та [ВАК2008] суперечать самі собі. У будь-якому разі, оформлення списку використаних джерел майже повністю покладається на інше програмне забезпечення (BibTeX чи аналогічні програми) і/або на автора дисертації. Тому я не потребую змінювати vakthesis.

Не дуже зрозуміло, навіщо згідно з [МОН2017] тричі повторювати в дисертації список публікацій здобувача і як тоді посилатися на них у тексті дисертації. Ймовірно, це просто недогляд.

Хай там що, а в класі mon2017dev реалізовано підтримку трьох списків літератури в дисертації (детальніше у файлі README, розд. «Можливі труднощі», п. 6).

2.7 Загальні вимоги до оформлення дисертації

[ВАК2000, с. 12] = [ВАК2001, с. 45] = [ВАК2004, с. 10] = [ВАК2006, с. 18] = [ВАК2007б, с. 11] = [ВАК2008, с. 34] «Дисертацію друку-

ють машинописним способом або за допомогою комп'ютера... через два міжрядкових інтервали до тридцяти рядків на сторінці».

[ВАК2007а, с. 50] «Дисертацію друкують машинописним способом через два міжрядкових інтервали або за допомогою принтера...» Про тридцять рядків не згадується.

[МОН2017, дод. 4] «Дисертацію друкують на одному або на двох (за бажанням) боках аркуша білого паперу формату А4 (210 × 297 мм) через 1,5 міжрядкового інтервалу»

«Кегель — мітел (14 типографських пунктів). Допускається підготовка дисертаційної роботи в форматі ІАТ_EX з відповідним стильовим оформленням»

[ВАК2000, с. 12] = [ВАК2004, с. 10] = [ВАК2006, с. 19] = [ВАК2007б, с. 11] = [ВАК2008, с. 34] «Обсяг основного тексту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук повинен становити 11–13 авторських аркушів...»

[ВАК2001, с. 46] = [ВАК2007а, с. 50] «Обсяг дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук становить 250–300 сторінок або 11–13 авторських аркушів...»

[МОН2017, дод. 4] «Обсяг основного тексту дисертації визначається пунктами 10, 11 Порядку присудження наукових ступенів...» Також наведено означення авторського аркуша і його інтерпретацію в термінах текстового редактора Word.

[ВАК2000, с. 12] = [ВАК2001, с. 46] = [ВАК2004, с. 11] = [ВАК2006, с. 19] = [ВАК2007б, с. 11] = [ВАК2008, с. 34] «Текст дисертації необхідно друкувати, залишаючи береги таких розмірів: лівий — не менше 20 мм, правий — не менше 10 мм, верхній — не менше 20 мм, нижній — не менше 20 мм».

[ВАК2007а, с. 51] «Текст дисертації друкують, залишаючи, зазвичай, береги таких розмірів: лівий — 30 мм, правий — 10 мм, верхній — 20 мм, нижній — 20 мм».

[МОН2017, дод. 4] «Текст дисертації необхідно друкувати, залишаючи поля таких розмірів: ліве — не менше 20–25 мм, праве — не менше 10 мм, верхнє — не менше 20 мм, нижнє — не менше 20 мм»

[ВАК2011, с. 4–5] Немає у явному вигляді вказівок щодо міжрядкового інтервалу, кількості рядків на сторінці, обсягу основного тексту дисертації, розміру берегів.

Натомість написано, що дисертація оформляється відповідно до державних стандартів, обсяг основного тексту дисертації визначається вимогами пунктів 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння

вченого звання старшого наукового співробітника» і вираховується авторськими аркушами, а також наведено означення авторського аркуша і його інтерпретацію в термінах текстового редактора Word.

Що робити? Вибір параметрів сторінки (береги, кількість рядків на сторінці тощо) покладається на автора дисертації (це можна робити, наприклад, за допомогою пакета *geometry*). Тому немає що змінювати у *vakthesis*.

Ймовірно, під «обсягом основного тексту дисертації» і «обсягом дисертації» в рекомендаціях різних років розуміють одне й те саме. Бо далі говориться про «загальний обсяг дисертації», до якого не входять додатки, список використаних джерел і т. д. Складається враження, що це те саме. У будь-якому разі, це не вимагає ніяких змін у *vakthesis*.

2.8 Нумерація

[ВАК2000, с. 13] = [ВАК2001, с. 47] = [ВАК2004, с. 12] = [ВАК2006, с. 20] = [ВАК2007а, с. 51–52] = [ВАК2007б, с. 12] = [ВАК2008, с. 35–36] «Номер розділу ставлять після слова „РОЗДІЛ“, після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу.»

«Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. В кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад: „2.3.“ (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу.» Аналогічно нумерують пункти і підпункти.

[ВАК2011, с. 3 (також с. 10)] «Розділи дисертації, як правило, містять у себе підрозділи (нумерація складається з двох чисел, відокремлених крапкою), пункти (нумерація — з трьох чисел), підпункти (нумерація — з чотирьох чисел). Приклад нумерації розділу, підрозділу, пункту, підпункту наведено в додатку 4.» З дод. 4 видно, що немає крапки в кінці номера підрозділу, пункту, підпункту (на відміну від попередніх рекомендацій).

[МОН2017, розд. III, п. 9] «Розділи дисертації можуть поділятися на підрозділи (нумерація складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, відокремлених крапкою), пункти (нумерація — з номера розділу, порядкового номера підрозділу і порядкового номера пункту, відокремлених крапкою), підпункти (нумерація — з номера розділу, порядкового номера підрозділу, порядкового номера пункту і порядкового номера підпункту, відокремлених крапкою). Розділи, підрозділи, пункти і підпункти нумеруються арабськими цифрами.» Не сказано явно про крапку в кінці номера.

Що робити? У *vakthesis* треба додати можливість різного оформлення нумерації підрозділів, пунктів і підпунктів (з крапкою чи без).

У [МОН2017] не сказано явно, чи треба писати/не писати крапку, тому в *mon2017dev* можна залишити типову поведінку *vakthesis*.

2.9 Ілюстрації

[ВАК2000, с. 13] = [ВАК2001, с. 47, 50] = [ВАК2007а, с. 52, 55–56] Ілюстрації позначають словом «Рис.».

[ВАК2004, с. 12–13, 14] = [ВАК2006, с. 20, 21] = [ВАК2007б, с. 12] = [ВАК2008, с. 36, 37] Ілюстрації позначають словом «Рис.» («Мал.»).

[ВАК2011] Немає явних рекомендацій щодо оформлення ілюстрацій.

[МОН2017, розд. III, п. 9] Не вказано, яким словом позначати ілюстрації. «Номер та назва рисунка наводяться знизу/з правого боку рисунка.»

Що робити? vakthesis використовує слово «Рис.». Щоб змінити, користувач може в преамбулі документа переозначити `\figurename`:

```
\addto\captionsukrainian{\def\figurename{Мал.}}
```

2.10 Таблиці

[ВАК2000, с. 13] = [ВАК2001, с. 47] = [ВАК2007а, с. 52] Таблиця (прямий), Продовження табл. (прямий).

[ВАК2004, с. 13] = [ВАК2006, с. 20] = [ВАК2007б, с. 12] *Таблиця* (курсив), *Продовжс. табл.* (курсив).

[ВАК2008, с. 36] *Таблиця* (курсив), *Продовження табл.* (курсив).

[ВАК2000, с. 14] У прикладі побудови таблиці «Таблиця (номер) -» (прямий, з дефісом).

[ВАК2001, с. 52] = [ВАК2007а, с. 58] У прикладі побудови таблиці «Таблиця (номер).» (прямий, з крапкою).

[ВАК2004, с. 15] = [ВАК2006, с. 22] У прикладі побудови таблиці «*Таблиця* (номер)» (курсив, без крапки).

[ВАК2007б, с. 13] У прикладі побудови таблиці «*Таблиця* (номер) -» (курсив, з дефісом).

[ВАК2008, с. 38] У прикладі побудови таблиці «Таблиця (номер)» (прямий, без крапки).

[ВАК2000, с. 14] = [ВАК2001, с. 53] = [ВАК2007а, с. 58] «Назву не підкреслюють».

[ВАК2004, с. 15] = [ВАК2006, с. 22] = [ВАК2007б, с. 13] = [ВАК2008, с. 38] «Назву наводять жирним шрифтом».

[ВАК2011] = [МОН2017] Немає явних рекомендацій щодо оформлення таблиць.

Що робити? Щоб змінити оформлення заголовка таблиці, достатньо переозначити команди `\tablenamefont` і `\tablecaptionfont`. Для [BAK2000, BAK2001, BAK2007a]:

```
\def\tablenamefont{\upshape}
\def\tablecaptionfont{\mdseries}
```

Для [BAK2004, BAK2006, BAK2007b] (vakthesis v0.08 робить так):

```
\def\tablenamefont{\itshape}
\def\tablecaptionfont{\bfseries}
```

Оскільки [BAK2008] суперечить сам собі, то означити `\tablenamefont` на свій смак.

Відмінності у написанні словосполучення «Продовження таблиці» не спонукають змінювати vakthesis. Користувач мусить вказувати відповідне словосполучення у тексті, якщо використовує для довгих таблиць, наприклад, оточення `longtable`. Неможливо зробити це автоматично.

Переозначити команди `\@maketablecaption` і `\LT@makecaption`, щоб додати крапку після номера таблиці:

```
\makeatletter
\long\def\@maketablecaption#1#2{%
  \vskip\belowcaptionskip
  \raggedleft#1\TableCaptionSeparator\par% <--- змінено
  \sbox\@tempboxa{\tablecaptionfont#2}%
  \ifdim \wd\@tempboxa >\hsize
    \centering\tablecaptionfont#2\par
  \else
    \global \@minipagefalse
    \hb@xt@\hsize{\hfil\box\@tempboxa\hfil}%
  \fi
  \vskip\abovcaptionskip}
\AtBeginDocument{%
  \ifpackageloaded{longtable}{%
    \def\LT@makecaption#1#2#3{%
      \LT@mcol\LT@cols c{\hbox to\z@\hss\parbox[t]\LTcapwidth{\normalsize
        \raggedleft#1{#2}\TableCaptionSeparator\par% <--- змінено
        \sbox\@tempboxa{\tablecaptionfont#3}%
        \ifdim\wd\@tempboxa>\hsize
          \centering\tablecaptionfont#3%
        \else
          \hbox to\hsize{\hfil\box\@tempboxa\hfil}%
        \fi
        \endgraf\vskip.5\baselineskip}%
      \hss}}}%
  }{}
}
\makeatother
```

і означити відокремлювач:

```
\newcommand{\TableCaptionSeparator}{.}
```

Але мені це не подобається. Родо-нумераційний заголовок і тематичний заголовок таблиці розміщені на різних рядках, тому відокремлювати їх ще й крапкою здається зайвим і некрасивим (а дефісом — взагалі жах!). Тим більше, що рекомендації ВАК явно не вказують ставити крапку/дефіс, це може бути просто друкарська хиба у прикладі. Тому я схилиюся до того, щоб у наступній версії додати команду `\TableCaptionSeparator`, але залишити на розсуд користувача означувати (чи не означувати) її відповідним чином.

2.11 Примітки

[ВАК2000, с. 13] = [ВАК2008, с. 36] Примітки, примітка (без розбивки). Примітки мають додатковий горизонтальний відступ порівняно зі словом «Примітки».

[ВАК2001, с. 47] = [ВАК2007а, с. 52] Примітки, примітка (без розбивки). Примітки на одному рівні зі словом «Примітки».

[ВАК2004, с. 13] = [ВАК2006, с. 21] = [ВАК2007б, с. 12] Примітки, примітка (в розбивку). Примітки мають додатковий горизонтальний відступ порівняно зі словом «Примітки».

[ВАК2011] = [МОН2017] Немає явних рекомендацій щодо оформлення приміток.

Що робити? Наразі `vakthesis` не має ніякої спеціальної підтримки для приміток, тому це залишається на розсуд користувача.

2.12 Додатки

[ВАК2000, с. 16] = [ВАК2004, с. 20] = [ВАК2006, с. 26] = [ВАК2007б, с. 15] = [ВАК2008, с. 42] «Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Б...»

[ВАК2001, с. 56] «Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, І, Й, О, Ч, Б...» (ймовірно, дві однакові літери — помилка сканування/розпізнавання).

[ВАК2007а, с. 63] «Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Б...» (на скані видно щось схоже на Г', літеру Г з апострофом; можливо, це злиденна заміна для справжньої літери Г).

[ВАК2011] = [МОН2017] Немає явних рекомендацій щодо оформлення додатків.

Що робити? Якщо знехтувати дрібними помилками, можна вважати, що всі довідники рекомендують не використовувати для позначення додатків літери Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь.

Щодо [ВАК2011, МОН2017], де нічого не сказано про оформлення додатків, можливо, варто позначати тут додатки природним способом, використовуючи всі літери української абетки.

У будь-якому разі, за потреби можна змінити набір дозволених і заборонених літер, переозначивши команду `\@lost@Asbuk`. У документації (розд. 6) описано, як це зробити.

2.13 Автореферат дисертації

2.13.1 Обсяг автореферату й кількість рядків на сторінці

[ВАК2000, с. 18] Обмеження на обсяг автореферату (без обкладинки й анотацій) вказуються «... при друкуванні через 1,5 інтервали з розміщенням до 40 рядків на сторінці».

[ВАК2001, с. 60] = [ВАК2007а, с. 66] = [ВАК2007б, с. 16] = [ВАК2008, с. 45] Обмеження на обсяг автореферату (без обкладинки й анотацій) вказуються «... при друкуванні через 1,5 інтервала на друкарській машинці або з одинарним інтервалом з використанням текстового редактора Word на комп'ютері з розміщенням від 40 до 44 рядків на сторінці».

[ВАК2004, с. 23] = [ВАК2006, с. 28] Обмеження на обсяг автореферату (без обкладинки й анотацій) вказуються «... при друкуванні через 1,5 інтервала на друкарській машинці або з одним інтервалом із використанням текстового редактора Word з розміщенням до 40 рядків на сторінці».

[ВАК2011, с. 6] «Обсяг автореферату дисертації визначається вимогами пункту 15 „Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника“. До обсягу автореферату не входять обкладинка автореферату, список опублікованих автором праць, анотації.»

2.13.2 Обкладинка автореферату

[ВАК2000, с. 18] = [ВАК2004, с. 24 (також с. 46, 47)] = [ВАК2006, с. 28 (також с. 34, 35)] = [ВАК2007б, с. 16 (також с. 21)] = [ВАК2008, с. 45] Не згадується про гриф секретності та напис «Прим. №» (ні в тексті, ні у формі 6, якщо вона наводиться).⁵

На звороті обкладинки автореферату вказується «... прізвище та ініціали наукового керівника і (або) консультанта, ... прізвища та ініціали офіційних опонентів, ...».

Але згідно з формою 7 (яку наведено в [ВАК2004, ВАК2006, ВАК2007б]) вказується прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника (консультанта), прізвище, ім'я, по батькові офіційного опонента.

⁵У тексті [ВАК2000, с. 18], [ВАК2001, с. 60], [ВАК2007а, с. 67] і [ВАК2008, с. 45] згадуються форми 6, 7 (обкладинка і зворотний бік обкладинки автореферату), але їх немає в цих довідниках.

[ВАК2001, с. 60] = [ВАК2007а, с. 67] Не згадується про гриф секретності та напис «Прим. №».

На звороті обкладинки автореферату вказується «... прізвище, ім'я та по батькові наукового керівника і (або) консультанта, ... прізвища, ім'я та по батькові офіційних опонентів, ...».

[ВАК2011, с. 6 (також с. 8, 9)] «Сторінка 1 обкладинки автореферату оформляється відповідно до додатку 2. Сторінка 2 обкладинки автореферату оформляється відповідно до додатку 3.»

Згідно з дод. 2 вказується, зокрема, гриф, «Прим. №» (за необхідності).

Згідно з дод. 3 вказується, зокрема, прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника (консультанта), прізвище, ім'я, по батькові офіційного опонента.

[ВАК2000, с. 18] = [ВАК2001, с. 60] = [ВАК2004, с. 24] = [ВАК2006, с. 28] = [ВАК2007а, с. 67] На звороті обкладинки автореферату вказується «... назва провідної установи із зазначенням підрозділу (кафедри, відділу), де розглядатиметься дисертація...»

[ВАК2007б, с. 16] = [ВАК2008, с. 45] = [ВАК2011, с. 6] Не згадується про провідну установу. Бо інститут провідних установ було скасовано.

[ВАК2004, с. 47] = [ВАК2006, с. 35] = [ВАК2011, с. 9] У формі 7 (дод. 3 у [ВАК2011]) напис «Учений секретар спеціалізованої вченої ради» і зазначаються ініціали, прізвище.

[ВАК2007б, с. 21] У формі 7 напис «Вчений секретар спеціалізованої вченої ради» і зазначаються ініціали, прізвище.

2.13.3 Формат видання

[ВАК2000, с. 18] = [ВАК2004, с. 24] = [ВАК2006, с. 29] = [ВАК2007б, с. 16] = [ВАК2008, с. 45] «Формат видання 145 × 215 мм (формат паперу і частка аркуша 60 × 90/16) з друкуванням тексту на обох сторонах аркуша.»

[ВАК2001, с. 60] = [ВАК2007а, с. 67] «Формат видання 148 × 210 мм (формат паперу і частка аркуша 60 × 84/16) з друкуванням тексту з обох боків аркуша.»

[ВАК2011, с. 6] «Текст друкується на обох сторонах аркуша А5 (148 × 210 мм).»

2.13.4 Файл aref.rtf

[ВАК2000, с. 18–19] = [ВАК2001, с. 60–61] = [ВАК2004, с. 25] = [ВАК2006, с. 29] = [ВАК2007а, с. 67] Вказано вимоги до файла з ім'ям aref.rtf.

[ВАК2007b, с. 16] = [ВАК2008, с. 45] Не вказано вимоги до файлу з ім'ям `aref.rtf`, хоча цей файл згадується у переліку документів, що подаються до ВАК.

[ВАК2011, с. 6] Не згадується файл з ім'ям `aref.rtf`, але написано, що автореферат «друкується з використанням шрифтів текстового редактора Word розміру 14 pt з одинарним міжрядковим інтервалом, залишаючи поля таких розмірів: верхнє, ліве і нижнє — 20 мм, праве — 10 мм.»

2.13.5 Відсутній автореферат у наказі МОН 2017 року

[МОН2017] Немає ніякої інформації щодо оформлення автореферату.

Що робити? Дрібні відмінності в кількості рядків на сторінці, форматі видання, розмірах шрифтів ігнорувати, бо вони неістотні, а інколи й нерозумні (наприклад, шрифт розміру 14 pt на аркуші А5).

Аналогічно до ситуації з оформленням титульного аркуша дисертації клас `vakthesis` дотримується форми 7 для оформлення обкладинки автореферату, якщо є відмінності між текстом рекомендацій і формою 7. Зокрема, на звороті обкладинки вказується повністю прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника (консультанта), офіційних опонентів.

Написання «учений/вчений секретар» можна було би вважати дрібною мовною відмінністю. Але насправді траплялося, що дехто наполягав на єдиному правильному варіанті. До того ж, інколи дисертанти хочуть (чи змушені) вказувати ще й шифр ради або науковий ступінь ученого секретаря. Тому треба в наступних версіях додати можливості для гнучкого налаштування цього напису.

У класі `mon2017dev` оформлення обкладинки автореферату узгоджено з оформленням нової форми титульного аркуша («Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису», напис про спеціальність тощо).

2.14 Анотація в дисертації й авторефераті

У довідниках ВАК [ВАК2000, ВАК2001, ВАК2004, ВАК2006, ВАК2007a, ВАК2007b, ВАК2008, ВАК2011] в кінці автореферату розміщують анотації українською, російською та англійською мовами.

У наказі МОН [МОН2017] вперше з'являється такий структурний елемент дисертації, як анотація.

[ВАК2000, с. 18] = [ВАК2001, с. 59] = [ВАК2004, с. 23] = [ВАК2006, с. 28] = [ВАК2007a, с. 66] = [ВАК2007b, с. 16] = [ВАК2008, с. 44] Анотації в авторефераті складаються за формою: «вид дисертації (рукопис, монографія) ... установа, де відбудеться захист; ...».

Не наводиться зразок оформлення анотації.

[ВАК2011, с. 5 (також с. 10)] Анотації в авторефераті складаються за формою: «вид дисертації (на правах рукопису, монографія) ... найменування установи, де відбудеться захист; ...». «Приклад анотації наведено в додатку 4.»

У дод. 4 вид дисертації вказано у вигляді «На правах рукопису», а спеціальність — у вигляді «14.01.30 — анестезіологія та інтенсивна терапія».

[МОН2017, розд. III, п. 2 (також дод. 2)] В анотації в дисертації вказуються: «вид дисертації . . . найменування вищого навчального закладу або найменування наукової установи, у якому (якій) здійснювалася підготовка; найменування наукової установи або найменування вищого навчального закладу, у спеціалізованій вченій раді якої (якого) відбудеться захист; . . . ». «Зразок анотації наведено у додатку 2 до цих Вимог».

У дод. 2 вид дисертації вказано у вигляді «Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису», спеціальність — у вигляді «13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти“ (012 — Дошкільна освіта)», а також вказано найменування тільки однієї установи.

Що робити? Мінімальна підтримка різних видів дисертації є у `vakthesis` (команди `\manuscript`, `\monograph`). Треба її розширити.

Оформлення анотації в дисертації й авторефераті узгоджене в класах `mon2017dev` і `mon2017dev-aref` (зокрема, «Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису», напис про спеціальність, дві установи тощо). Але ці класи ігнорують вибрики у написі про спеціальність (великі/малі літери, тут — лапки, а там — тире тощо). За потреби можна підключити спеціальну опцію `mon2017dev.pai1au`, яка забезпечує, зокрема, лапки, тире точно, як у зразку з наказу МОН.

Можливо, варто впорядкувати написання назви спеціальності (з великої чи малої літери).

3 Висновки

Відмінності в рекомендаціях різних років дрібні, інколи нелогічні. Лише в наказі МОН [МОН2017] є значні зміни (порівняно з попередніми рекомендаціями) в оформленні титульного аркуша дисертації, до переліку структурних елементів дисертації додано анотацію тощо.

Зрозуміти, чому саме такі зміни зроблено, і передбачити, що може змінитися у майбутньому, здається, неможливо. Тому вважаю неефективним до кожного нового офіційного довідника налаштовувати нову версію класів `vakthesis`.

Треба створити інтерфейс, що дасть змогу перемикати `vakthesis` на використання офіційних (від уповноважених органів) чи специфічних (локальних) рекомендацій різних років і легко додавати нові зміни в майбутньому. Наприклад, це можна реалізувати як опції класу `guide=код_довідника`.

Виявляється, що рекомендації [ВАК2004] та [ВАК2006] не мають відмінностей (тобто таких відмінностей, що спонукають змінювати `vakthesis`).

Крім того, у класах `vakthesis` треба забезпечити відмінності в оформленні титульного аркуша дисертації (див. підрозд. 2.3), повтор відомостей про апробацію в спеціальному додатку для [МОН2017] (підрозд. 2.5), кінцеву крапку в нумерації підрозділів (підрозд. 2.8), вибір шрифтів у заголовку таблиці (підрозд. 2.10), позначення додатків літерами (підрозд. 2.12), оформлення анотації в дисертації для [МОН2017] або авторефераті (підрозд. 2.2 і 2.14).

Тому наразі має бути чотири опції:

<code>vak2000bs</code>	для	[ВАК2000, ВАК2001, ВАК2007a]
<code>vak2007b6</code>	для	[ВАК2004, ВАК2006, ВАК2007b, ВАК2008]
<code>vak2011b910</code>	для	[ВАК2011]
<code>mon2017n40</code>	для	[МОН2017]

Серед різноманіття рекомендацій ВАК як орієнтир обрано ті, що опубліковані в бюлетенях ВАК.

Якби враховувати інші відмінності, підтримку яких може бути додано до `vakthesis` у майбутньому (типова назва переліку умовних позначень чи рубрики про апробацію, оформлення приміток, різні варіанти написання «учений/вчений секретар»), відмінності, що впливають на файли-прикладі і відповідно реальні дисертації (розміщення додатків після або перед списком використаних джерел, назви рубрик у вступі, що дають загальну характеристику дисертації, стиль списку використаних джерел, загальні вимоги до оформлення дисертації чи автореферату, відокремлювач у заголовку таблиці), а також деякі неістотні відмінності (оформлення згідно з державним стандартом, оформлення ілюстрацій), то кількість потрібних опцій і потрібних окремих файлів-прикладів збільшилася б.

Але, по-перше, ці відмінності можна відносно легко забезпечити на рівні документа, а не на рівні класу. По-друге, програмування додаткових опцій для старих рекомендацій ВАК після наказу МОН 2017 року не має значної практичної цінності. Вони потрібні тільки для забезпечення коректної роботи давніших дисертацій з класом `vakthesis i`, можливо, як зразки для користувачів, які хочуть зробити свої опції. Тому вказаних вище варіантів опцій має бути достатньо.

4 Подяка

Дякую всім людям, які ділилися інформацією про офіційні вимоги до оформлення дисертацій і авторефератів, своїми міркуваннями на цю тему і таким чином допомагали упорядкувати цей документ: це (в алфавітному порядку) Сергій Лисовенко, Вадим Марков, Олексій Панасенко, Дмитро Терлецький, Олександр Червинський, Василь Черлінка, Сергій Шарапов.